

MA’NAVIY TARBIYA VA MILLIY QADRIYATLARNING JAMIYAT RIVOJIDAGI ROLI

Qodirova Mufazzal Arslonovna

Andijon shahar hokimining jamoatchilik

bilan ishlash bo’yicha maslahatchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21942592>

Annotatsiya. Mazkur tesiz ma’naviy tarbiya va milliy qadriyatlarining jamiyat taraqqiyotidagi o’rni, ularning shaxs kamoloti va ijtimoiy barqarorlikni ta’minlashdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Ma’naviy tarbiya insonning axloqiy fazilatlari, dunyoqarashi, vatanparvarlik tuyg’usi, mas’uliyat hissi hamda jamiyat oldidagi fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishning muhim vositasi sifatida yoritiladi.

Kalit so’zlar: ma’naviy tarbiya, milliy qadriyatlar, ma’naviyat, jamiyat taraqqiyoti, milliy o’zlik, ma’naviy meros.

Oila odobiga ko’ra katta yoshlilar bolalarga, balog’atga yetgan farzandlar, kelinlar katta yoshlilarga ochiq-sochiq holda ko’rinmaydilar, bachkana qiliq qilmaydilar, pardasiz so’zlarni aytmaydilar. Ko’chaga uy kiyimida chiqilmaydi. O’zbek oilasining fazilatlari ko’p, qonunlarda belgilanmagan, ammo millatimizning qadriyatlariga aylangan tartib va talablari mavjud. Ularni farzandlarimiz o’zlashtirishi ham farz, ham qarzdur.

Shunday qilib, oila – jamiyatning asosiy bo’g’ini. Oilada singdirilgan tarbiya, vatan, el-yurt, mustaqillik, ozodlik haqida berilgan tushuncha, tasavvur bolaning murg’ak qalbila bir umr muhrlanib qoladi. Oila mustahkam, tinch, farovon, sog’lom bo’lsagina, jamiyatda barqarorlik vujudga keladi. Prezidentimiz ta’kidlaganlaridek “Oilaning jamiyatdagi o’rni, tarbiyaviy-axloqiy ahamiyati, qadr-qimatini anglab yetmasdan, oilaga millat manfaati nuqtai nazaridan yondashmasdan turib, xalqchil mafkura yaratolmaymiz”. Ya’ni ma’naviy sohadagi vazifalarimizni muvaffaqiyatli amalga oshira olmaymiz.

Shuning uchun ham mamlakatimizda oilani mustahkamlashga alohida e’tibor berilmoqda. Jumladan, asosiy qonunimizning “Oila, bolalar va yoshlar” deb atalgan 14-bobida quyidagi qoidalarni o’qish mumkin:

76-modda Oila jamiyatning asosiy bo’g’inidir hamda u jamiyat va davlat muhofazasidadir.

77-modda. Ota-onalar va ularning o’rnini bosuvchi shaxslar o’z farzandlarini voyaga yetguniga qadar boqishi, ularning tarbiyasi, ta’lim olishi, sog’lom, to’laqonli va har tomonlama kamol topishi xususida g’amxo’rlik qilishga majburdirlar.

78-modda. Onalik, otalik va bolalik davlat tomonidan muhofaza qilinadi.

Mustaqil Respublikamizda Oila munosabatlariga alohida ahamiyat berilayotganligi Oliy Majlisning birinchi chaqiriq o’n birinchi sessiyasida “Oila kodeksi”ning qabul qilinishida ham ko’rishimiz mumkin. Davlatimizning oilaning rolini oshirishga qaratilgan siyosati albatta farzandlarimizning ma’naviyati yuksaltirishida katta ahamiyatga ega bo’ladi.

Adabiyot va san’at asarlari mustaqil respublikamiz fuqarolari ma’naviy dunyosini boyitish, ularni go’zal narsalarning hammasidan bahramand qilish kabi ajoyib xususiyatlarga ega. Ma’naviyat, yuksak badiiy, jozibali adabiyot va san’at asarlari kishilar qalbiga tezroq yo’l topish, estetik hissiyotiga kuchli ta’sir qilish, hayotiy voqea-hodisalarni chuqur mushohada etishga da’vat etish kabi xususiyatlari bilan ajralib turadi. Shuning uchun adabiyot va san’at asarlarining kishilarni yuksak ma’naviy-axloqiy ruhda tarbiyalashdagi badiiy ta’sir etishdek vositalik xususiyatidan imkoni boricha kengroq foydalanish muhim ahamiyatga egadir.

Adabiyot va san’at asarlarining kuchi uning xalqchil va tushunarligida, kishilar ichki — ruhiy dunyosiga emosional ta’sir ko’rsata olishidadir. Ma’naviy barkamol avlodni tarbiyalashda adabiyot va san’atning ana shu xususiyatini hisobga olish muhimdir.

Ma’naviy tarbiyada o’zbek xalqining boy ma’naviy merosidan keng foydalanish uning ta’sirchanligi, samaradorligini oshirishda muhim omil bo’la oladi. Yoshlarimiz ma’naviy tarbiyasida Yusuf xos Xojib, Ahmad Yugnakiy, Ahmad Yassaviy, Lutfiy, Alisher Navoiy, Abdurahmon Jomiy, Mashrab, Muqimiy, Furqat, Abdulla Qodiriy, Cho’lpon, Usmon Nosir kabi mumtoz shoir va yozuvchilarimiz asarlaridan foydalanishimiz ular qalbini, ruhiy dunyosini ma’naviy boyitishda katta ahamiyatga egadir. Ularning bizga qoldirgan boy badiiy-ma’naviy merosi o’zining chuqur falsafiy mazmuni, axloqiy yo’nalishi bilan ajralib turadi.

Mumtoz san’atkorlarimiz asarlarida halollik va poklik, to’g’rilik, birovning haqiga ko’z olaytirmaslik, xiyonat qilmaslik, insonparvarlik, vatanparvalik, mehnatsevarlik, diyonatlik, iymonlilik, halol luqma bilan kun ko’rish, ota-onani hurmat qilish kabi inson uchun zarur ma’naviy xislatlar yuqori badiiy saviyada bayon etilgan.

Ma’naviy tarbiyada Pirimqul Qodirov, Odil Yoqubov, Said Ahmad, O’tkir Hoshimov kabi yozuvchilarimiz; Abdulla Oripov, Erkin Vohidov, Oydin Hojiyeva, Omon Matchon kabi shoirlarimizning asarlaridan ham keng foydalanish, badiiy asarlar, ulardagi qahramonlarning fe’l-atvori, axloqi, ma’naviy dunyosi to’g’risida suhbat, munozara o’tkazish katta samara beradi.

Ma’naviy tarbiyada kishilar ongi, ruhiyatiga ta’sir etishda teatr san’atining ham roli, o’rni va ahamiyati, ta’sir etish doirasi imkoniyatlari cheksizdir. Biz teatr san’atini ikki tomoni charxlangan shamshirga o’xshatishimiz mumkin. U bir tomoni bilan kishilar qalbiga yorug’lik olib kirsam, uni yuksak ma’naviylik tomon yo’llasa, ikkinchi tomoni bilan inson qalbidagi nodonlik, jaholat, ya’ni, ma’naviyatsizlikka va jaholatga qarshi kurashadi.

Teatr san’ati boshqa san’at turlari kabi obrazli – badiiy tabiati bilan inson qalbiga emotsional ta’sir ko’rsatish, uning ruhiy dunyosiga chuqur kirib borish, shu orqali ma’naviy dunyosini boyitish xususiyatiga ega. Mustaqillikni mustahkamlash, kishilarni yuksak ma’naviylik ruhida tarbiyalashda teatr san’atining ana shu xususiyatidan unumli foydalanish zamon talabi. Afsuski, kishilarimiz, shu jumladan yoshlarimizning teatr, kino san’ati yoki san’atning boshqa turlariga bo’lgan qiziqishi unchalik yetarli darajada emasligi kishini ajablantiradi.

Teatr voqeligimiz, kishilarimiz turmushi, intilishi, qiziqishi, xatti-harakatlarini hayajon bilan aks ettiradigan maydondir. U bir vaqtning o’zida ham so’z, ham musiqa, ham xatti-harakat orqali inson qalbiga ta’sir etish xususiyatiga egaligi bilan ajralib turadi. Shuning uchun teatr va kino san’atining bu xususiyatidan ma’naviy tarbiyada foydalanish katta samara berishi shubhasiz. Faqat ulardan samarali foydalanish lozim bo’ladi.

Bunday asarlarni kishilar qalbiga kirib borishida televideniye imkoniyatlaridan foydalanishga alohida ahamiyat berish talab etiladi. Kishilarimiz “Otlar so’zi – aqlning ko’zi” kabi ko’rsatuvlarni sabrsizlik bilan kutganidek ma’naviy yuksaklikka chorlaydigan, ya’ni jasorat va olijanoblikni, ma’naviy go’zallik va axloqiy poklikni, ulug’vorlik, nafosat va ma’naviy qadriyatlarimizni targ’ib etuvchi badiiy yuksak adabiyot va san’at asarlariga muhtojdir. Chunki, ular ma’naviyatimizni yuksaltiribgina qolmasdan, shu bilan birga yoshlarimizga ilm egallashda, millat va vatanni taraqqiy ettirishda, fidoyilik ko’rsatishda, zavq-shavq va ilhom bag’ishlaydigan vositalarning asosiylaridan biri hisoblanadi.

Tarbiyaviy ishlarni amalga oshirishda va yoshlarimiz ongiga milliy istiqlol g'oyalarini singdirishda Respublika ma'naviyat va ma'rifat kengashining olib borayotgan amaliy ishlarini ham alohida ta'kidlash lozim bo'ladi. Uning viloyatlardagi va Toshkent shahridagi bilimlarida samarali ishlar amalga oshirilmoqda. Xususan, talaba yoshlar bilan Respublikamizning ko'zga ko'ringan adabiyot va san'at arboblarning uchrashuvlarini tashkil qilish, ko'zga ko'ringan olimlar ishtirokida turli ilmiy-amaliy konferensiyalar uyushtirish kabi o'ta muhim ishlarni amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, bu kengash tomonidan ma'naviyat, tarbiya va ta'lim masalalariga bag'ishlangan ilmiy, ilmiy-ommabop risolalarni bosib chiqarayotgani va ularni yoshlar o'rtasida keng targ'ib qilayotganligini alohida ta'kidlash lozim. Bu kengash o'z faoliyati bilan mamlakatimizda tarbiya borasida olib borilayotgan umumiy ishga o'z hissasini qo'shib kelmoqda.

Xulosa qilib aytganda, ma'naviy tarbiya bugungi kunning eng dolzarb masalasi. Bu ishga yurtimizning barcha ziyolilari – o'qituvchilar, jurnalistlar, yozuvchilar, shifokorlar, artistlar, barcha rahbarlar birdek mas'uldirlar. Mamlakatimizda tarbiyani hozirgi zamon talablari darajasida olib borishda mavjud barcha imkoniyatlar va vositalardan samarali foydalanganimizdagina ma'naviyati yuksak yoshlarni tarbiyalashga erishish mumkin bo'ladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi prezidentining "Ma'naviyat va ma'rifat" jamoatchilik markazi faoliyatini yanada takomillashtirish va samaradorligini oshirish to'g'risida"gi farmonini bajarish vazifalari haqida. - T.: 1996 yil.
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Toshkent. 2023. <https://lex.uz/docs/-6445145>
3. Komil ma'naviyat - mustaqillik tayanchi. - T.: 1997 yil.
4. Ma'naviyatning oydin yo'li. - T.: 1997 yil.